

DOI: 10.55666/folklor.1794528

**ALEV ALATLI'NIN SCHRÖDİNGER'İN KEDİSİ ROMANINDA
KÜLTÜREL BELLEK VE BELLEK YİTİMİ (AFAZİ)**

Şule GÜMÜŞ*

Öz

Alev Alatl, modern Türk edebiyatının öne çıkan yazarlarından biridir. Romanlarında kullandığı teknikler, dil ve üslup yapısı onu kendi içinde bir ekol hâline getirmiştir. Bunun yanında Alatl, içinden çıktığı toplumu çok iyi tanıyan ve çözümleyebilen bir yazardır. Bir aydın olarak toplumsal konuları büyük bir duyarlılıkla romanlarına taşımış; toplumun sorunlarına ayna tutmuş, toplumu uyarmış ve yönlendirmiştir. Schrödinger'in Kedisi adlı nehir romanda da Alatl, pek çok toplumsal sorunu ele almış, bu sorunların ülkeyi sürükleyebileceği acı sona işaret etmiştir. Ele alınan sorunlardan en önemlisi de "bellek yitimi" yani "afazi"dir. Toplumsal afazinin ortaya çıkması için özellikle medyanın kullanıldığı ve medya aracılığı ile zihinlerin karmaşaya itildiği görülmektedir. Ayrıca dildeki kelimelerin anlam değerlerinin unutturulması veya çarpıtılması, dile çok sayıda yabancı sözcük sokularak anlam açısından zihinlerde bir boşluk yaratılması durumu da söz konusudur. Böylece toplumun kimliğini, manevi değerlerini muhafaza eden "kültürel bellek" yitirilmiş ve toplum özbenliğinden uzaklaşmıştır. Modernitenin dayattığı yaşamın neticesinde oluşan değerler kaybı bir süre sonra kültürel belleğin yitimini beraberinde getirmiş ve toplum kimiksizlikle karşı karşıya gelmiştir. Alatl bu sorunların ulaşabileceği boyutları Kâbus romanında bir antiütopya içinde ele alır. Romanın üst anlatısını oluşturan ütopyik zaman ve mekân içinde kültürel bellek yitiminin meydana getirdiği travmalar, manevi yok oluş ele alınır. Rüya'da ise afazinin yol açtığı bu bellek yitiminden kurtulmanın, özbenliğe dönüşün reçeteleri verilir. Bir toplumu tarih sahnesinde var kılan o toplumun kültürüdür. Atalardan atilere geçerek yüzyıllar içerisinde oluşan kültür, toplumun milli kimliğini de meydana getirmektedir. Kültürünü yitiren toplumlar özbenliğini kaybeder ve başka toplumların taklitçisi olur. Bu çalışmada metin analizi ve örneklem yöntemiyle Schrödinger'in Kedisi adlı nehir romanda yer alan "kültürel bellek" unsurlarının tespiti, bellek yitiminin oluşturduğu sorunlar Assmann, Halbwachs ve Smith gibi bellek kuramcılarının yaklaşımları doğrultusunda ele alınarak kültürel belleğin bir toplum için ne derece önemli olduğu vurgulanmıştır. İncelenen eserin kültürel bellek onarımındaki rolü ve bu rolün toplumsal anlamı değerlendirilmiştir. Ayrıca ele alınan eserde çağdaş kültürün değişim dönüşüm ve yıkımı irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel bellek, afazi, yabancılaşma, yozlaşma, Schrödinger'in Kedisi.

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, Sivas-TÜRKİYE. suleazer45@gmail.com. ORCID: 0000-0001-7028-6292.

CULTURAL MEMORY AND AMNESIA (APHASIS) IN ALEV ALATLI'S NOVEL SCHRÖDINGER'S CAT

Abstract

Alev Alatlı is one of the most prominent writers in modern Turkish literature. The techniques, language, and style she employs in her novels have established her as a school of thought. Furthermore, Alatlı is a writer who intimately understands and analyzes the society from which she emerged. As an intellectual, she has brought social issues to her novels with great sensitivity, holding a mirror up to societal problems, admonishing and guiding society. In her novel "Schrödinger's Cat," Alatlı explores numerous social problems and points to the tragic consequences these problems could lead the country to. The most significant of these problems is "memory loss," or "aphasia". It appears that the media, in particular, is used to induce social aphasia, and through this media, the mind is pushed into confusion. Furthermore, the meanings of words in a language are forgotten or distorted, and a gap in meaning is created in the mind by introducing numerous foreign words into the language. Thus, the "cultural memory" that preserved the identity and spiritual values of the society was lost and the society became estranged from its true self. The loss of values resulting from the life imposed by modernity has, in time, brought about the loss of cultural memory, and society has faced a loss of identity. Alatlı explores the potential dimensions of these problems within a dystopian framework in her novel "Kâbus" (Nightmare). Within the utopian time and space that constitute the novel's metanarrative, the traumas and spiritual annihilation caused by cultural amnesia are explored. In "Rüya," however, prescriptions are offered for overcoming this amnesia caused by aphasia and for returning to the true self. A society's culture is what gives it its place in history. Culture, passed down from ancestors to ancestors over centuries, also shapes a society's national identity. Societies that lose their culture lose their identity and become imitators of other societies. This study uses textual analysis and sampling to identify the elements of "cultural memory" in the novel "Schrödinger's Cat." The problems caused by amnesia are examined in line with the approaches of memory theorists such as Assmann, Halbwachs, and Smith, emphasizing the importance of cultural memory for a society. The role of the work under study in cultural memory restoration and the social significance of this role are evaluated. In addition, the change, transformation and destruction of contemporary culture were examined in the work.

Keywords: Cultural memory, aphasia, estrangement, gegeneration, Schrödinger's Cat.

*" Tek bir mih yitirdik, naldan olduk;
Tek bir nal yitirdik, attan olduk;
Tek bir at yitirdik, atlıdan olduk;
Tek bir atlı yitirdik, zaferden olduk;
Tek bir zafer yitirdik, ülkeden olduk."*

Giriş

Kültür bir toplumun yaşam biçimidir. Hayat tasavvuru, inanç dünyası ve bu inançlara bağlı olarak ortaya çıkan ritüeller, gelenek ve görenekler kültürün manevi boyutunu oluştururken; beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçları karşılamak için ortaya konulan üretimler de maddi boyutunu meydana getirmektedir. "Kültür ya da daha geniş kapsamlı uygarlık, etnografik açıdan bilgiyi, inancı, sanatı, ahlakı, hukuku, geleneği ve insanın bir toplumun üyesi olarak elde ettiği diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür" (Eriksen ve Nielsen, 2010: 42). Kültürün bir başka tanımını Edward Burnett Tylor şöyle yapmıştır: "Bireylerin bir arada yaşayarak, öğrendiği bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, gelenek, alışkanlık ve yeteneklerin anlaşılması güç olan bütünlüğüdür" (Haviland, 2008: 27). Tarihi ve sosyolojik gelişim süreci içerisinde ortaya konulan maddi manevi değerler ve bunların oluşturulup geleceğe aktarılmasında kullanılan, bireyin doğal ve toplumsal çevresine hâkimiyetini gösteren araçların tamamı kültürü meydana getirmektedir (TDK, 2021). Kültüre dair unsurlar bireyin ve toplumun belli ihtiyaçları neticesinde ve belli kurallar doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Kültürün öğrenilebilir olma, aktarılabilir olma, sürdürülebilir olma gibi özelliklerinin yanında toplumsallık ve değişebilir olma gibi yönleri de söz konusudur.

Giddens'e göre kültür "belirli bir grubun ayırt edici özellikleri olan değerler, törenler ve yaşam biçimleri"dir ve "insanların toplumsal birliğinin en ayırt edici özellikleri" kültürü meydana getirmektedir (2012: 1066). Kültür bir milletin kimliğidir, benliğine dair kodları muhafaza eden hafızasıdır. İnsan için hafıza kaybı ne ise millet için de kültür kodlarının yok olması, kültürün yozlaşması o anlamı taşımaktadır. Kültürün sürekliliği, ulusal kimliğin kurucu unsurlarından birisidir. Kültürün canlılığını ve devamlılığını sağlayan ise kültürel değerlerin yaşanması ve kültürel belleğin gelecek kuşaklara aktarılmasıyla mümkün olmaktadır.

Kültürel bellek kolektiftir ve toplumu oluşturan bütün fertler tarafından paylaşılr ve bu bellek bir bakıma toplumsal inşa ürünüdür. Bu sebeple bireylerin belleklerinin meydana gelmesinde de toplumsal bellek büyük önem taşır (Assman, 2001: 39). Halbwachs'a göre kolektif belleği oluşturan unsurlar arasında hatırlama figürleri yer alır. Zaman ve mekâna bağlı olma, belli bir gruba bağlı bulunma ve tarihin içinde bulunulan koşullara göre yeniden kurulması bu hatırlama figürleridir (Assman, 2001: 42). Bu figürler aracılığı ile toplumsal hafıza tazelenir ve kültürel bellek geleceğe taşınır. Kültürel belleği geleceğe taşıyan araçlardan birisi de romandır. Toplumların sosyokültürel yaşamlarını hatırlama ve hatırlatma özelliğine sahip olan romanlar hem anlatı biçimleriyle hem de teknikleriyle yaşanmışlıkları geri getirme gücüne sahiptir. Bu bakımdan roman hatırlama öznelere ve hatırlatma nesnelere yeniden yaşama imkânı sunar. Geçmişte yaşanan olayları yeniden dolaşıma sokarak hatırlatmaya aracı olur (Zenginoğlu, 2022: 72).

Bu çalışmada Alev Alatlı'nın Schrödinger'in Kedisi adlı nehir romanda bu hatırlatmanın nasıl gerçekleştirildiği irdelenmiştir. Çalışmanın amacı Assmann, Halbwachs ve Smith gibi bellek kuramcılarının yaklaşımları doğrultusunda Schrödinger'in Kedisi'nde yer alan "kültürel bellek" unsurlarını, bellek yitiminin oluşturduğu sorunları tespit ve tahlil ederek kültürel belleğin bir toplum için ne derece önemli olduğu vurgulamaktır. Ayrıca incelenen eserin kültürel bellek onarımındaki rolü ve bu rolün toplumsal anlamı da irdelenmiştir. Çalışmada metin analizi ve örneklem yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Schrödinger'in Kedisi Romanı Hakkında Bilgi

"Schrödinger'in Kedisi" Alev Alatlı'nın 1999-2001 yıllarında yayımladığı iki kitaptan oluşan bir nehir romandır. Alatlı'nın yazarlığının zirvesi olan bu eser Türk toplum yapısını en iyi şekilde analiz eden ve çözümler sunan eserler arasındadır. Alatlı bu esrinde 2000'li yılların Türkiye'sinden hareketle 2035 yılında ülkeyi ve milleti nelerin bekliyor olabileceğini ortaya koymuştur. Kâbus romanı gidişatın vardığı ürkütücü manzarayı ortaya koyarken bu manzarayı güzelleştirme ve sorunlara çözüm reçeteleri "Rüya"da yer alır. Korkunç bir kâbusu yaşayan 21. yüzyılın Türkiye'si

bu buhranı kâbustan rüyaya geçerek atlatır. Postmodern bir yaklaşımla ortaya konulmuş olan bu eserde Türkiye'nin mevcut durumundan hareketle ülkenin geleceği ile ilgili en kötü ihtimallerden, iyi ihtimallere neler olabileceği üzerinde durulur. Yazar bu zaman diliminde insanın süregelen uğraşlarını ise Godot'yu Beklerken'deki potin bağı hipotezine (Alatlı, 2007: 123) atıf yaparak okura sunar.

Eser, ismini kuantum fizikçisi Erwin Schrödinger'in 1935'te ortaya attığı "Schrödinger'in Kedisi" teorisinden alır. Klasik fizik kurallarını sorgulatan bu teoriye göre bir kutu içerisinde kedi ile kısa bir süre sonra aktif hale gelme imkânına sahip bir düzenek olduğu farz edilir. Düzenek içerisinde bozulma ihtimali yüzde elli olan radyoaktif bir atom ile içi siyanür dolu bir şişe zehir bulunmaktadır. Atomun bozulması durumunda düzenek devreye girecek ve şişe kırılacaktır. Böylece kedi ölecektir. Atomun bozulmaması durumunda ise kedi yaşayacaktır. Bu kutuya kimse bakmadığı sürece ise kedi hem ölü hem diri sayılacaktır. Klasik fizik mantığını aşan bu yaklaşımla bir canlı aynı anda hem ölü, hem diri olarak kabul görür (Cuşa, 2021: 21). Alev Alatlı da bu teorinin ismini taşıyan eserinde Türk toplumunun içinde bulunduğu kritik durumda millî kimliğini, toplumsal varlığını ve kültürel belleğini koruyup koruyamama durumunu ele alır. Her iki ihtimalin de gerçekleşmesi muhtemeldir.

Schrödinger'in Kedisi'nin ilk kitabı "Kâbus" Türkiye ve dünyanın 2030'lu yıllardaki muhtemel durumunu ele alan bir anti ütopyadır. Eser 2035 yılında başlar ve flash back (geri dönüş) yöntemiyle 1980 yılına kadarki süreci anlatır. Anlatı zamanındaki bu geri dönüş geçmiş ile gelecek arasındaki gerilimi de ortaya koymaktadır. 1980'lerin Türkiye toplumunun belleği ile 2035 yılında yaşayanların sahip olduğu toplumsal bellek arasında büyük fark vardır. Geçmişte özüne yabancılaşan Türk toplumu artık özünü bulma arayışı içindedir. Özbenliğe yabancılaşmanın oluşturduğu kaosu ele alan bu romanda "yabancılaşmanın" belli bir amaca hizmet edecek şekilde bilinçli ve sistematik bir biçimde gerçekleştirildiği vurgulanır.

Schrödinger'in Kedisi'nin ikinci kitabı Rüya 2001 yılında yayımlanır. Bu roman ilk kitap olan Kâbus'un içerik olarak devamıdır. Romanda Türkiye için korkunç bir kâbustan rüyaya geçiş söz konusudur. Bu bir nevi kaostan kozmosa geçiştir. "Kâbus" ile kararan dünya, "Rüya" ile kısmen de olsa aydınlanır. Kâbus'ta kültürel çöküş distopya düzleminde konumlanırken, Rüya'da bu çöküşten kurtuluşun simgesel reçeteleri sunulur.

Schrödinger'in Kedisi sadece kurgusal düzlemde bir metin değil hem anlatı boyutuyla hem de romanda kullanılan teknik yapı bakımından kültürel belleği aktarma ve hatırlatma işlevi üstlenen bir uyarı metnidir. Romanda; toplumsal hafızanın yitimi, dilin anlam değerlerinin kaybı, kültürel sembollerin ifade ettiği mananın yok oluşu ve tüm bu olumsuzların meydana gelmesinde medyanın etkisi toplumun farklı kesimlerinden sunulan hayatlarla örneklendirilmiştir. Buna göre toplumun her kesimi afazi ile karşı karşıyadır. Köylüsü, kentlisi, okumuşu, cahili, kadını, erkeği, dindarı, inançsızını aynı hastalığın pençesine düşmüştür. Üstelik toplumun fertleri yaşadıkları bu korkunç vaziyetin farkında değildir.

Romanda kullanılan geri dönüş teknikleriyle bir yandan kahramanların geçmişi ele alınırken bir yandan da okura bellek tazelemesi yapılır. 1980'lerin Türk toplumunun yapısı okura hatırlatılır. Böylece romanın anlatısal boyutu soyut bir "hatırlama mekânı" olur. Yazar toplumsal bellek yitimini irdelerken bir yandan da hitap ettiği toplumun belleğini tazeler. Bunun yanında ikinci kitap Rüya'da kahramanların bellek tazelemesi için kullanılan "hatırlama figürleri" aynı zamanda okurun da belleğini tazeler. Böylece roman içerisinde bir yandan kültürel belleğin yok olduğu tezi savunulurken bir yandan da tespit edilen bu sorunun çözümüne yönelik bir kurgu ortaya konulur. Romanın içeriğinde yer alan söz dağarcığı da yitime uğrayan belleğin canlanmasını sağlayacak niteliktedir. Yazar bellek yitimi sorununu ortaya koyup okuru uyarmakla kalmamış, bu sorunu aşması için okura imkânlar sunmuştur.

Schrödinger'in Kedisi Romanında Kültürel Bellek ve Bellek Yitimi (Afazi)

Bellek bilgi ve tecrübelerin depolandığı alandır. Bireyler bellekleri sayesinde kimliklerini inşa eder. Bunun yanında bellek sadece münferit değildir, bireyler gibi toplumlar da bir belleğe sahiptir. Bireyin belleğinin oluşumunda toplumsal belleğin önemli rolü olduğu gibi toplum belleğini meydana getiren de toplumu oluşturan bireylerin bellekleridir. Bireylerin belleklerinde yer alan hatıraların

çerçevesini belirleyen şey topluma ait mekanizmalardır. Bu mekanizmaların anımsattığı olaylar ise “zaman ve mekâna bağlı olma, bir gruba bağlı olma ve kendine özgü bir süreç olarak geçmişi tekrar kurulabilme” gibi hususiyetlere sahiptir (Halbwachs'tan aktaran Sancar, 2007: 75). Bireysel belleklerin oluşturduğu kolektif hafıza toplumun kültürel belleğini meydana getirir. Kolektif anılar “ben'i biz, biz'i de ben yapar” (Şılar, 2021: 24-25). Bu sayede ortak “kültürel bellek” oluşur ve bireyler kendilerini içinden çıktıkları topluma ait hissederler.

Kültürel bellek, başka söylemleriyle toplum hafızası yahut kolektif bellek; toplumu oluşturan ve çeşitli sebeplerle onu etkileyen pek çok etkeni içeriğinde bulunduran geniş bir anımsama alanıdır. J. Assmann, kültürel belleği insan belleğinin dış boyutu olarak tanımlar ve toplumların kültürlerini koruyup, sürekliliğini sağlamasında kültürel belleğin etkili olduğunu savunur (2015: 22). Toplumun geçmişine odaklanan kültürel bellek, geçmişte yer alan sembol ve figürlerle örülüdür. Kültürel belleğin ritüelistik bir yönü vardır. Bayramlar, anmalar, mit ve destanlar gibi kökene ait, bir geçmişe dair hatırlama unsurları kültürel belleğin içindedir. Toplumun fertleri bu figürleri içinde barındıran tören ve ritüeller sayesinde öz kimliklerini hatırlayıp tazeler (Sancar, 2007: 46).

Kültürel bellek toplumun hafızasının korunduğu, aktarımın gerçekleştirildiği, millî benliğin inşa edildiği toplumsal bilincin ifade şekli olarak ele alınabilir. Toplumların kültürel belleği meydana getirmek, muhafaza etmek ve gelecek nesillere aktarmak için bilgi ve birikimlerini kaydetmesi ve zamanı geldiğinde hatırlaması anlamlı bir ileti biçiminde kodlaması gerekmektedir. Bunların hepsi toplumların sembolik değerlerini meydana getiren bağlayıcı ve birleştirici öğelerdir. Kültürel bellek içerisinde yer alan unsurların toplumun fertlerinin katılımıyla tekrarlanması, canlandırılması toplumun birlik ve beraberliğini sağlamaktadır (Assmann, 2015: 24). Kuşaktan kuşağa aktarılan kolektif bilgi gelecek neslin kültürel kimliğini yapılandırmaktadır. “Tarihî bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihî belleği, kitleyi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun” (Smith, 1994: 75) yani milletin meydana gelmesini sağlayan da bu kültürel kimliktir. Kültürel kimlik toplulukları millet olma bilincine eriştirmesinin yanında milletin devamlılığını da sağlar. Bireyleri geçmişle bağlantılı kılan ve kültürel sürekliliği sağlayan unsur bellektir. Assmann kültürel belleğin kavram haritasını ele alırken “hatırlama” (ya da: geçmiş bağlantısı), “kimlik” (ya da: politik imgeleme) ve “kültürel süreklilik” (ya da: gelenek oluşturma) sözcüklerine vurgu yapar. Bunların hepsi “bağlayıcı yapı”yı oluşturur. Bağlayıcı yapı ise toplumu bir arada tutup birleştiren semboller dünyasını inşa eder. Bağlayıcı yapının temel dayanağı ise tekrardır. Geçmişe dair yaşanmışlıklar tekrarlanmak suretiyle yeni bağlamda yinelenir ve böylece geçmişle bağ kurmak suretiyle kültürel devamlılık sağlanır (Assmann, 2015: 23).

Halbwachs, belleğin canlı olduğunu ve sürekli iletişim ile bu canlılığı koruyacağını savunur. Bu iletişimin durması veya iletişim bağlamının değişmesiyle yahut ortadan kalkmasıyla birlikte bellektekiler silinmekte ve “unutma” meydana gelmektedir (Halbwachs'tan aktaran Sancar, 2007: 42). Toplumsal unutma, bir başka deyişle toplumsal bellek yitimi, toplumu oluşturan bireylerde “afazi” denen bir psikolojik rahatsızlığı da beraberinde getirmektedir. Bu rahatsızlık toplumu yok oluşa kadar götürebilmektedir.

Assmann ve Halbwach'ın yineleme yoluyla canlı kalacağını belirttikleri toplumsal belleğin yinelenmediği takdirde nasıl yok olduğunu ve bir toplumu da yok oluşa götürdüğünü Alev Alatlı, Schrödinger'in Kedisi adlı eserinde tüm ayrıntılarıyla ele almaktadır.

Bu eserde özbenliğinden uzaklaşmış, millî ve manevi değerlerini yitirmiş bir milleti “yaşayakalma” hakkını yitirmenin eşiğine getiren temel sebebin bellek yitimi / afazi olduğu vurgulanmaktadır. 90'lı yıllardan itibaren Türk insanı gününbirlik yaşamaya başlamıştır. Değerlerden kopuk ve amaçsızlığın öne çıktığı bu yaşam biçimini meydana getiren ise toplumun topyekün maruz kaldığı afazi hastalığıdır. Afazi sebebiyle toplumun fertleri sözcüklerin anlam değerlerini algılayamamakta, kendilerini ifade edecekleri sözcükleri dağarcıklarında bulamamaktadır. Bir nevi dil yitimi olan afazi; insanların düşünmesini, düşündüklerini dile getirmesini, kendilerine söyleneni doğru bir biçimde algılamasını önlemektedir. Dağarcıklarındaki sözcükleri ve onların taşıdıkları anlam değerlerini yavaş yavaş yitiren bireyler; doğru ve yanlış ayırt edemeyecek hale gelmiş, büyük bir zihin karmaşası yaşamaya başlamıştır. Böylece toplumun kimliğini oluşturan kültürel değerler ile etik değerler de yitirilmiş, kimliksizlik ve ahlak dışılık yaşam biçimi haline gelmeye başlamıştır.

Toplumun fertleri bir hayat algısı, yaşam felsefesinden uzak rast gele yaşamaya başlamıştır. Alatl, eserinde bu yaşam biçiminin “Yeni Dünya Düzeninin Efendileri”¹ tarafından Türk insanına gizlice ve farklı yollarla dayatılan bir komplo olduğunu vurgular. Burada dünyayı tek elinde bulundurmak isteyenlerin amacı Türk toplumunun algı, duyumsama ve düşünme yetisini elinden alarak onu moronlaştırmak, düşünemez hale getirmek ve köleleştirmektir. Böylece “son hakikat” olarak adlandırdıkları dünya görüşlerini uygulayabileceklerdir. Bu dünya görüşünün temelinde bütün milletlerin tek bir devlet ve bayrak altında düzene hizmet eder hale getirilmesi amacı vardır. “Gezegemizi sıkıca koordine edilmiş küçük, seçkin ve uluslar ötesi bankerlerden ve sanayicilerden oluşmuş, entelijansiya destekli bir oligarşinin eline teslim etmek, Avrupa Birliği’nin Avrupa kıtası için yaptığını gezegenin bütünü için yapmak ve dünya devleti kurmak istiyorlar.” (Alatl, 2001: 283).

Bu eserde Alatl, postmodern baskıcı değerleri dayatan yeni dünya düzeninin efendileri adını verdiği ütöpik yapıyı tarikat mevhumuyla somut hale getirmektedir. Bu tarikat kendi içerisinde “Yüce Pir, vâsıl, sâlik, mürit ve talip” adlarıyla gruplanmıştır. En tepede “Yüce Pir” bulunmaktadır ve diğerlerinin konumu ona olan sadakat ve yakınlığa bağlı olarak belirlenmektedir. Yüce Pir’in amacı bütün dünya toplumlarını "kutsal koalisyon"un içerisinde eritmektir. Buna direnen toplumlar ise "sömürülmezler" ve "lanetliler" olarak adlandırılmaktadır. Dünya toplumlarını tek bir devlet çatısı altında toplamayı hedefleyen bu düzen kendisinin oluşturduğu değerleri yine kendisine boyun eğerek büyüyen uluslararası şirketlerin elinde bulunan medya aracılığıyla tüm dünyaya adeta dikte etmektedir (Ünsal, 2008: 134). Bu dayatmacı tavır karşısında Türk toplumu da olumsuz etkilenmiştir. Yeni dünya düzeninin dayattığı değerleri kimi zaman uygarlaşma adı altında gönüllü olarak benimsemiş, kimi zaman da dünya toplumları arasında dışlanmaktan korkarak zorla kabullenmiştir. Bu sebeple kendinden, öz değerlerinden uzaklaşmış ve zaman içerisinde büyük bir zihin karmaşasıyla karşı karşıya kalmıştır. “Bu kafa karışıklığı, siyasette değer oluşturabilecek politika üretememeyi; üniversitelerde özgür ve özgün bilim ortamını kuramamayı; hayatın öğelerini birleştiren bir bilgi kuramını yapılandırılmamayı, geleneksel ve çağdaş kavramlarını yorumlayamamayı doğurmuştur.” (Narlı, 2007: 110).

Toplumun zihninde oluşan bu karmaşanın nedeni dil ve algı kaybına neden olan ve böylece doğru düşünmeyi engelleyen afazidir. Afazi konuşma ya da söyleneni anlama yeteneğinin kısmen yahut tamamen kaybıdır. Kâbus romanında afazinin Türk toplumunu ne boyutta etkilediği derinlemesine irdelenir. Afaziye tutulmuş olan toplumun algısı durmuş, kendisini ifade yeteneği ortadan kaybolmuştur. Dış dünyayı algılamaktan yoksun ve kendisini anlatmaktan uzak olan toplumun bireyleri içe kapanmış, millî kimliğinden uzaklaşmış, özbenliğini unutmıştır. Mecazî ve simgesel anlamı kavrayamayan toplum fertleri “ön insan” seviyesine indirgenmiştir. İnsanı insan yapan maddenin mana ile olan ilgisini kavramaktır, oysa afaziye tutulmuş bir kişi bu anlam bağı kuramaz. Romanda bu durum ““insanî var oluş, insan ile eş tutulan bir soyutlama ve sembolleştirme ile mümkün olabiliyor; insanî var oluş, bilinçlilik. Mağdur, uyanları ilişkilendiremiyorsa, nesnelere hakkında akıl yürütmesi olası değildir” (Alatl, 2000: 52) cümleleriyle ifade edilir. Dilinin anlam değerlerinden uzaklaşan birey, akıl yürütemez ve benliğine dair bir algı geliştiremez. Böylece hem bireysel kimliklerinden kopar hem de millet olarak millî değerlerinden uzaklaşır. İmre Kadızade 90’lı yılların Türkiye’inde yaygınlaşan afazi ile ilgili "Kullanılan sözcük sayılarının azaldığının idrakindeydim. Belki de dile ilişkin kaygılarımız Türkçe-Osmanlıca tartışmalarıyla sınırlı kaldığından afaziye uyanamadık" (Alatl, 2000:59) diyerek o dönemde toplumu ele geçiren hastalığın boyutlarını ortaya koyar. Bu süreçte toplum yaşadığı dil ve algı kaybının farkında değildir. Bu dil ve algı kaybının beraberinde gelen kültürel değerler kaybını da fark edecek düzeyden uzaktır. Televizyon programlarındaki yüksek sesle ve içeriği boş olan konuşmaları zaman zaman eleştirse de bu programların anlamsızlığını kavrayamaz, tarihî eserleri restore ediyorum diye aslından uzaklaştırırsa da tarih bilincini yitirmiş olduğu için bunun farkına varmaz. Kuşaklar arası çatışmanın derinleşmesini gençlerin şımarıklığına yahut yaşlıların anlayışsızlığına vererek asıl sebebin dil ve algı kaybı olduğu gerçeğine ayamaz. Milleti millet yapan kültürel değerlerin kaybını ya çağa ayak uydurma olarak görüp normal karşılar ya da kaybettiğinin farkına bile varmaz. “Onlar, giderek siyasal ilkeler, ahlâk değerleri, teoriler üretmediklerinin; ülkülerini kaybettiklerinin; ortaya sürülen

¹ Bakınız: Ferik, Elmas (2009). Alev Alatl’ının Kâbus ve Rüya Romanlarında Modernizm ve Yeni Dünya Düzeni Eleştirisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

şartlara göre yönlendirilen güdülerine göre davrandıklarının bilincinde değildirler. Bu tasarımlara sahip olamadıktan gibi, kendilerini doğuran, besleyen, koruyan ana kültürden ayrı düşmüş kocaman çocuklar olduklarının da farkında değildirler.” (Narlı, 2007: 113). Romanda ele alındığına göre Türk toplumunu bu hale getiren Yeni Dünya Düzeni'nin efendileridir. Normal şartlarda beynin bir hasar almasıyla meydana gelen afazinin bütün toplumda yaygın olarak görülmesinin bir tek açıklaması vardır; o da toplu bir psikolojik savaş stratejisinin yürütülmüş olmasıdır. Medya, sosyal medya aracılığıyla insanların beynine istenen frekansların ulaştırılması ve bunun neticesinde insan beyninin yönetilebilir hale gelmesi söz konusudur. Küreselleşen medya, düzenin yönetiminde toplumların zihnini tek elden ve kolayca yönetmekte, bilinç düzeylerini ve algılarını en aza indirmektedir. Bunun neticesinde de afazi tüm toplumu ele geçirebilmektedir. Yeni dünya düzenine ve bu düzenin efendisi “Yüce Pir”e savaş açan Onarımcılar bu gerçeğin farkındadır. Onarımcılar, Yüce Pir'in emrinde bulunan ve onun zihin yönlendiricilerinin düzenlemesini yapan “Vasıllar Meclisi”nin Türk toplumunu moronlaştırmak için çalıştıklarını tespit ederler. Vasıllar Meclisi amacına ulaşmak için bir “Psikolojik Savaş Ünitesi” kurmuştur. Bir milletin düşünme becerisini ve yaşama becerisini elinden almak için öncelikle dilini tahrip etmek gerektiğini düşünen Psikolojik Savaş ünitesi kültürün de temel unsuru olan dili bozmakla işe başlar. Algı bozukluğunu gerçekleştirmek için öncelikle bireylerin kodlama düzeneğini bozarlar. Zihinlere gönderilen iletiler çelişkili ve tutarsız olunca algı düzeneği de bir kaos yaşar. Kişi söyleneni işitse bile anlamını algılayamaz hale gelir. Beyin dış dünyanın gönderdiği uyarıyı biçimlendiremez hatta biçimlendirmeyi reddedip amneziye sığınır (Alatlı, 2000: 140). Algı düzeneği bozulan kişi kelimeleri hatırlayamaz, nesnelere isimlendiremez, söyleneni algılayamaz, algıladıklarını doğru bir şekilde ifade edemez. Afaziye tutulan bu birey kendisini ifade etme yeteneğini de yitirmiştir. Konuşması kesik kesiktir, araya anlamsız ifadeler katarak bir meseleyi açıklar veya kesik kesik ve hızlı konuşarak zihnindeki karmaşayı diline yansıtır. Karşısındakini dinlemez, dinlese de duyduklarını zihinsel düzlemde anlamlandıramaz.

Romanda ele alınan bir başka husus ise millî benliğin ifadesi olan dile ait sözcüklerin anlamlarının çarpıtılması veya bu sözcüklerin anlamca içlerinin boşaltılmasıdır. Onarımcılar bu sorunu tespit ederler ve bunu “hak” sözcüğü ile örneklendirirler. Geleneksel kültürde ve Türk toplumunun zihin yapısında “hak” sözcüğünün anlam değeri “doğru, gerçek, adil, harcanmış emeğe karşılık olan” olarak kodlanmıştır. Oysa küresel kültür hak etmenin sadece adaletle ve emekle değil illegal başka herhangi bir yolla da olabileceğini vazetmektedir. Buna göre illegal yollarla zengin olan bir kişi neticede bu işi başarmıştır yani hak etmiştir. Geleneksel değerler ile küresel kapitalist sistemin değerleri arasında tercih yapmak zorunda kalan bireylerin bir kısmı yeni tanımları benimser. Buna göre “Kötü iş yoktur, başarısız iş vardır.” Yani bir kişi illegal yoldan zengin olmayı başardıysa haklıdır ve “hak” etmiştir ancak başarısız olursa suçludur. Bu yeni tanımları benimseyenler geleneksel değerleri yerle bir ederek küresel düzene uyum sağlar, benimseyemeyenler ise içinde buldukları zamana ve mekâna yabancılaşırlar ve suskunlaşırlar. Eserde Onarımcıların vermiş olduğu bu örnek dil ile hafıza arasındaki bağı açıkça ortaya koyar. Toplumsal belleği koruyan ve aktaran dil ve dili oluşturan sözcüklerin anlam değerleridir. Bu anlam değerleri çarpıtıldığında, içi boşaltılıp önemsizleştirildiğinde toplumun geçmiş belleği de silinir ve yeniden çarpık bir biçimde formatlanır. Bu ise topyekûn değerler yitimini beraberinde getirmektedir:

“Bizim tespitlerimize göre, konuşma yetiniz ülke çapında zedelenmişti, dedi Başdanışman, Yirminci Yüzyılın son çeyreğinde birbirinizle ancak “Eylem koy!”, “Tavır al!”, “Ensesine yapış!” düzeyinde ilişki kurabiliyordunuz. Anladığım kadarıyla parlamento seviyesinde bile bir konunun üzerinde kesintisiz konuşma yapılamıyormuş. Kendinizi ancak yan bakmalar, omuz atmalar, dalaşmalarla ifade edebiliyormuşsunuz! Bütün bunlar ön-insan davranış biçimleri! Diye ekledi Evangelista. Örneğin, Büyük Mimar Sinan'ın kabrinin abdesthaneye dönüşmüş olması ya da daha sonraki yıllarda Parlatonuzun tavanlarından sarkan çiğ köfte yumruları ya da atıkların baraj gölüne dökülecek şekilde inşa edilen villalar. Bunlar “Mimar Sinan”, “Parlamento”, “içme suyu” kelimelerinin zihinsel karşılıklarının olmadığını gösteriyor. Az önce de işaret ettiğim gibi, hiç değilse felsefe, matematik, teorik fizik, hatta ilahiyat gibi alanlardaki fikri sefaletiniz sizi uyartılabirdi diye düşünüyorum.”(Alatlı, 2000: 56-57).

Toplum böylece benliğini, özünü oluşturan temel değerlerden uzaklaştırılarak zihnen ve manen içi boşaltılmış, sömürülmeye hazır kalabalık yığını haline gelir. Yüce Pir'in amacı da budur. Vasıllar Meclisi'nin insanların zihnini bulanıklaştırmak, sözcükler arası anlam ilişkisi kurma

becerisini yok etmek amacıyla uyguladıkları bir başka yöntem ise toplumun fertlerinin bilmediği bir sürü sözcüğü dolaşıma sokmaktır. Yani dilin yabancı sözcüklerle doldurulmasıdır. Bu sayede bu sözcükler zihinlerde akmaya başlar fakat çoğu kişi bu sözcüklerin anlamını, hangi bağlamda kullanıldığını bilmez. Yani zihin dünyasında bir yere oturtamaz ancak bir şekilde söz dağarcığına bu sözcükler adeta hücum edip yerleşmiştir. Böylece kişinin zihni anlam ve bağlam ilişkisi kuramadığı çok sayıda sözcükle dolmuştur. Bu sözcükler uzun süre dolaşımda kalmaz. Bunun nedeni ise insanların bir süre sonra bu sözcüklerin anlam değerlerine ulaşip onları belli bir yere oturttukları zihinsel berraklığa ulaşmasını engellemektir. Vasıllar Meclisi kısa zaman sonra yeni sözcükleri dolaşıma sokar. Böylece toplumun bireyleri zihinlerinde anlamını bilmedikleri, havada uçuşup duran sözcüklerle karşı karşıya kalıp zihin karmaşası yaşarlar. Romanda bu durum şu ifadelerle anlatılmaktadır:

“Çocukları hatırlıyorum aynı anda birden fazla dile, yani aynı nesnenin birden fazla sesli, yazılı karşılığına muhataptılar. Ve bunlar sürgit değişiyordu. Yaşamları, şeyleri isimlendirmekle geçti. Üzerinde düşünecek, akıl yürütecek dermanları kalmadı. En basitinden para birimiyle ilişkileri, eski Türkiye’de yaşayanlar ekonomik aklın yoluna girememişlerdi. Biliyorsunuz, bunun sonucu olarak yüzyıldan fazla bir süre enflasyon çektik. Önce kuruş, metelik kelimeleri kayboldu, sonrada rakamlar. Yüzyıla aşkın bir enflasyon dönemi paraya, tasarrufa, yatırıma ilişkin kavramlarımızı kattı karıştırdı. Milyon demek isterken bin, milyar demek isterken milyon der olduk. Kuşakların arası açıldı. Trilyon, katrilyon gibi sözcüklere dilimiz dönmez oldu. Bu yüzyılın başlarında zenginleşiyor muyuz, yoksullaşılıyor muyuz kestiremiyorduk. Etik kavramlarımız öylesine alt üst olmuştu ki, zenginleşmeli miyiz onu da bilmiyorduk. Koalisyonun ekonomik aklından öyle uzaktık ki yoksulluğun erdemlerini sayıp döktüğümüz, hatta mağdurlara imrendiğimiz oluyordu.” (Alatlı, 2000: 58).

Onarımcılar Türk toplumundaki dil ve algı kaybını ortaya çıkaran bir başka psikolojik saldırı düzeneğinin ise bazı sözcüklerin yerine başkalarının getirilmesi ve bazı sözcüklerin ise toplum hafızasından tamamen silinmesi olduğunu tespit eder. Kültürü oluşturan dildir ve dil içindeki sözcüklerin yitimi, anlamlarının yok edilmesi kültürün yok olmasını da beraberinde getirmektedir. Romanda bu durumu örneklendirmek için Beytullahm yerine Betthlehem sözcüğünün kullanıma sokulması ele alınır. Beytullahm kelimesinin yitirilmesi ile birlikte bu kelimenin çağrıştırdığı bütün anlam değerleri de yitmiş olacaktır. Hz. İsa, Davut ve Süleyman peygamberlerin doğum yeri olan bu şehrin çağrıştırdığı bütün anlamlar kaybolacaktır (Alatlı, 2000:146). Bir sözcüğün düşmesinin oluşturduğu derin boşluk kültürel anlamda da kendisini göstermektedir. Bunun gibi toplumsal bellekte pek çok sözcük ile soyut olarak anlam ilişkisi içinde olan bir sözcüğün yitimi diğerlerinin de yitimini beraberinde getirir. Bazı sözcüklerin zaman içerisinde unutulması ve yerini yenilerinin alması dilin canlılık özelliğiyle doğru orantılı olarak doğaldır. Fakat bu durum doğal sürecinde değil de psikolojik savaş yoluyla dışarıdan bir müdahale ile gerçekleşirse toplumsal bellek yitimi gibi acı bir sonucu doğurmaktadır. Romanda bu acı sonucun Türk toplumunu ne derece etkilediği ele alınır. Alatlı özbenliğinden uzaklaştırılmak istenen Türk toplumunun kültürünü, milli değerini oluşturan kavramların içinin boşaltıldığını veya sığlaştırıldığını ifade eder. Afaziye kapılmış olan toplum ayakta kalabilmek için ancak kendisinden daha güçlü olduğuna inandığı toplumları tekrar ve taklit eder. Romanda 90’lı yılların Türkiye’inde devlet yönetiminden halk yaşamına kadar bireylerin tekrar ve taklit ederek varlık gösterdikleri ifade edilir. Düşünme ve strateji geliştirme yeteneğini kaybeden, kendi kültüründen kopup yabancılaşan toplum ancak başka toplumları taklit ederek yaşayabilmektedir. Dili ile birlikte gelenek ve göreneklerini, kültürünü de kaybedip kendisine yabancılaşan ve idealsiz bir yaşam biçimini benimseyen toplum bir süre sonra yeni dünya düzeninin ideallerine hizmet etmeye hazır hale gelmiş olur. Romanda kişilerin ait olduğu kültürün temel değerlerinden koparılarak içinden çıktığı toplumun kültürüne yabancılaştırıldığı böylece Türk toplumunun hiçbir ortak kültürel değere sahip olmayan, bireysel yaşayan, birbirine yabancı insan topluluğu haline getirildiği yani bireysel afazinin toplumsal afaziye dönüştürüldüğü vurgulanır.

Schrödinger’in Kedisinin ilk kitabı Kâbus’ta toplumsal afaziye maruz kalarak kültüründen uzaklaşan özkimliğine yabancılaşan Türk toplumunun yaşadığı esaret ele alınmaktadır. Bu yabancılaşma hem birey bazında hem de toplum bazındadır. Yitip giden değerler karşısında kimliksizleşen, ahlaki anlamda da çöküntü yaşayan bireyler ya çarpık kişilikler geliştirmiş ya da bir kimlik kurgusu gerçekleştiremeyip yitip gitmiştir. Romanın başkişisi İmre Kadıade’nin yeğeni olan Devrim yitip gidenlerden yalnızca biridir. Devrim; babası çarpık ilişkiler içinde olan, annesi kişiliğini

geliştirememiş bağımlı yaşayan bir kızdır. Ona yönünü, yolunu gösterecek kimse olmamıştır. Devrim yönünü bulamayınca yok olmayı seçerek intihar eder. Romanda 90'lı yılların Türkiye'sinde Devrim gibi çok gencin olduğu, aslında toplumun bir kimliksizlik ve öze yabancılaşma ile boğuştuğu tespiti vurgulanır.

Bu durumu yaşayan sadece Türk toplumu değildir. Yeni dünya düzeninin efendisi “Yüce Pir” dünya toplumlarını kendi emrinde yönetebilmek için sistematik olarak algı körlüğüne, öze yabancılaşmaya tabi tutmuştur. Bu yabancılaşma; din, kültür, tarih ve davranış yabancılaşması olarak toplumlarda kendini göstermiştir. Türk toplumu da zaman içerisinde inancına, ahlakına, kültürüne, tarihine yabancılaşarak yeni dünya düzenine hizmet eder hale gelmiştir.

Alatlı yabancılaşma göstergelerinden birisinin de “uzlaşma” olduğu kanısındadır. İçi boşaltılan ve anlamı çarpıtılan “uzlaşma” sözcüğü ile inanca, kültüre, millî değerlere dair tavizlerin verilmesi Türk toplumunu yıkıma götüren en büyük etkenlerden biri olmuştur. Benzer bir şekilde yine anlamı çarpıtılan “hoşgörü” davranışı da toplumun manevi çöküşüne zemin hazırlamıştır. Sıkıntı çıkmasın, geçim olsun diye her şeyi hoş görmek toplumun değerlerinin hiçe sayılmasını alttan alıp görmezden gelmektir. Hoşgörü adı altında kendi işine bakmak, herkesin her yaptığını kabul edip sineye çekmek büyük bir ahlaki yıkımı, kültürel yozlaşmayı da beraberinde getirmiştir (Alatlı 2000: 344). Özünden, özünün realitesinden uzaklaşan toplum koskoca bir ülkenin yitimine neden olmuştur. Sonuçta başka özlere bağlanmak ve yaşayakalma hakkını yitirmek zorunda kalmıştır.

Kâbus romanında ele alınan karanlık görünüm Rüya ile aydınlığa çıkar. Kültürüne yabancılaşmış¹, özbenliğinden uzaklaşmış ve “Yüce Pir”e itaat edip yeni dünya düzenin gönüllü kölesi haline gelmiş olan Türk toplumunu kurtaran Onarımcılar olacaktır. Onarımcılar ilhamını dağlar, seher yıldızı ve turnalardan alan Oğuz Kağan, Uluğ Bey ve Ali Kuşçu’yu rehber edinen bir öze dönüş hareketi başlatırlar. Yeni dünya düzenine karşı tarihten ilham alarak, özbenliğe ve kültürel değerlere sarılarak mücadele ederler. Yeni dünya düzeninin komplolarını yok etmek için belli bir öze dönüş stratejisi izlerler. Okur Onarımcılar’ın bu stratejisini romanın başkişisi İmre Kadızade üzerindeki uygulamalarla görür. Buna göre kaybedilen değerlerin hatırlanması gerekmektedir:

“Kişinin kendini çevreleyen şeyler dünyasında yitip gitmemesi için onun, tarihselliğini sağlayan bellek mekânlarına tutunması ve orada kurduğu kendilik bilinci ile hem uzamsal boyutta dünya ile hem de zamansal boyutta toplumsal geçmişle bağlantıya geçmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu bağlamda bellek mekânları, mitik kahraman Antheus’un toprağı gibi, kendisiyle temasa geçildiğinde öleni diriltiren bir tinsel varoluş alanıdır. Yaşadıklarımız, düşlediklerimiz gibi unuttuklarımızın da içimizdeki toplanma merkezi olan bu tinsel varoluş alanları (bellek mekânları), kendilik bilinci kurmanın en temel çıkış noktasıdır” (Korkmaz, 2008: 31).

Bu bellek mekânlarından birisi gökyüzüdür. Onarımcılar İlk iş olarak İmre’yi gökyüzü ile barıştırırlar. 1950 sonrası hızlı bir şehirlileşme süreci yaşayan Türk toplumu ilkin mavi gökyüzünden uzaklaşmıştır. Atalarının sürekli iç içe olduğu ve kutsadığı gökyüzü artık Türkler için yabancıdır. Onarımcılar, İmre’yi gökyüzü ile buluşturur, gökyüzündeki ezeli ve ebedi düzeni hatırlatır. İmre gökyüzüne dair imgeleri hatırlayınca yabancılaştığı birçok gerçek ile barışır. Ataları eskiden yeni doğan bir bebeği göğe doğru kaldırıp ilkin gökyüzü ile tanıştırmıştır. Gökyüzü hayatın kaynağıdır. Bu sebeple “Altay kişi, göklerin gücünü anlar gözlerini asumandan ayırmazdı.” bu yüzden atalar atilere “Yukarıda gökyüzü çökmedikçe, aşağıda yer delinmedikçe Türk milleti ülkeni, töreni kim bozabilir!” diye seslenmişti (Alatlı, 2001: 56). İmre gökyüzünü hatırlayınca tarihini de hatırlamaya başlar. Çünkü “geçmiş ancak kendisiyle ilişki kurulması halinde ortaya çıkar.” (Assmann, 2015: 34). Gökyüzünün yardımıyla geçmişini, tarihini hatırlayan İmre, göksel güçlerle bağı olan Oğuz Kağan’ı, Orhun Abideleri’nde gelecek nesilleri sarsıp kendine getiren heybetli üslubu kullanan atalarını hatırlar. İmre’nin zihninde “Geçmiş hatırlanarak yeniden kurulur” (Assmann, 2015: 36). Tarihini hatırlayınca kaybettiği kimliğine kısmen kavuşur. Türk milleti atası olan Oğuz Kağan’ın, Bilge Kağan’ın törelerinden uzaklaşıp yönünü batıya dönmüş ve öz değerlerini bırakıp batının değerlerine sarılmaya çalışmıştır. Fakat batıyı da tam olarak özümseyememiş, toplum olarak kaosa sürüklenmiştir. Bu kaostan çıkmanın tek yolu özbenliğe dönüşür.

Onarımcılar İmre’nin yozlaştırılmış ve yeni dünya düzenine göre programlanmış olan belleğini özüne döndürmek için hatırlatmaya devam ederler. Tarihinden sonra kültürüne ait değerleri ona hatırlatırlar. Yine Altay kişiden hareketle eski çadır kültürü ve şaman inancı hatırlatılır. İmre’nin

yaşadığı ideolojik sapma onu öz kültürüne tamamen yabancılaştırmıştır. Bu durum 1950 sonrası bütün Türk toplumu için aynıdır. Kendi kültürünü hakir görme, batı kültürünü yüceltme “modern” Türk toplumunda salgın hastalık haline gelmiştir. “Vatan”, “millet”, “bayrak” sözcükleri taşıdıkları kutsal anlam değerini yitirmiş hamaset ifadesi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Doğu kültüründen ve doğunun yaşam felsefesinden uzaklaşmış ve nostalji olarak algılanmaya başlanmıştır. Modernitenin ortaya çıkardığı bir ideolojik sapma ile özünden kopan Türk toplumu Batılı da olamamış ne deve ne kuş misali ortada kalmış, büyük bir uçuruma sürüklenmiştir. Kapitalist düzenin dikte ettiği maddeci yaşam tarzı insanları özü olan manadan koparmış, mekanikleştirmiştir.

Toplumunu yeniden diriltmek için yapılması gereken şey toplumun silikleşen belleğini geri getirmektir. Toplumların kültürel bilgi sağlama ve sembollerden oluşan bir değerler sistemi vardır. Bu öz imgenin oluşumunda, temsil edilmesinde ve tekrarlanmasında nasıl işlev gördüklerine bağlı olarak simgeler önemli ve önemsiz, merkezi ve çevresel, yerel ve bölgeler arası olmak üzere değişir. (Asmann, 2015: 130). Onarımcılar bu sembolleri kullanarak Türk toplumunu özüne döndürmeyi hedeflerler. Türk toplumunun zihninde halen belli öğelerin kayıtlı olduğunu gören Onarımcılar bu öğelerden yararlanarak toplumsal belleği geri getirmeye çalışırlar. “Turnalar, dağlar ve seher yıldızı” tüm yabancılaştırma politikalarına rağmen Türk toplumunun belleğindeki yerini korumayı başarmıştır (Seçkin, 2002: 143). Bu kavramlardan yola çıkılıp bu kavramların hatırlattığı diğer kavramlara ulaşmak suretiyle toplumsal belleğin canlanması sağlanacaktır. Onarımcılar’ın hatırlatma figürü olarak turnaları seçmesi boşuna değildir. Çünkü “Hatırlama figürleri aynı zamanda modeller, örnekler bir çeşit öğretici parçalarıdır. Onlar grubun temel tavrını ifade ederler.” (Asmann, 2015: 43). Bu figürler toplumsal kimliğin bizzat kendisini meydana getirir. Romanda turnaların Türk toplumunun karakter özellikleriyle olan benzerliği şu şekilde ifade edilir: “Gururlu olduğu kadar da utangaç bir kuş.’ diye sürdürdü Bektaş. Dünya görüşlerinden ödün vermeyen, dünya görüşünü bizim dünya görüşümüze uyarlamayı reddeden bir kuş. Sınırsız çayırıklardan başka özgürlük tanımayan, kendi yaşam biçiminden gayrisine boyun eğmeyen bir kuş, yalakalığa tenezzül etmeyen, laubali olmayan vakur bir kuş.” (Alatlı, 2001: 65). Bu özelliklerin hepsi Türk toplumunun özbenliğini yansıtmaktadır. Batının değerlerine köle olmadan önceki Türk toplumunda bulunan bu özellikler yeni dünya düzeninin çarkları arasında yok olup gitmiştir. Modernitenin getirdiği olan sanayileşme yeşil doğayı ve mavi göğü tüketmiş, telli turnayı ve onun çağrıştırdığı değerleri de Türk toplumunun bilinçaltının en derinlerine itmiştir. Tarihte kendisine güvenen, çağ açıp çağ kapatan Türk aşağılık kompleksine kapılmış, kendisini küçük görmüştür. Yetersizlik duygusu onu esir aldığı için çalışmayı bırakmış, kapitalist sistem içinde çalıştırılan bir köle haline gelmiştir. Gökyüzünün sırlarını çözen Uluğ Bey gibi âlimlerini bırakıp Batı’nın öğrencisi olmayı tercih etmiştir. Önce benliğini yitiren Türk toplumu, ardından bilmeyi ve üretmeyi unutturmuştur. Yeni dünya düzeninin efendilerinin yürüttüğü psikolojik savaş neticesinde ilkin Türk’ün dilindeki sözcüklerin içleri boşaltılmıştır. Toplumun fertleri anlamını bilmedikleri ve düzenin efendilerinin dolaşıma soktuğu sözcükleri dillerine dolayıp alışkanlıkla kullanılan sözcükler dünyasının içinde boğulup kalmıştır. Bu sözcüklerin ardı zamanla düzen tarafından doldurulurken, öz değerleri ifade eden sözcükler bireylerin zihninden silinir. Bu sayede yeni dünya düzeninin efendilerinin kurduğu bir anlamlar dizgesi toplumun belleğini şekillendirir. Bu yapay bellek toplumu özüne yabancılaştırır. Örneğin “tarihi eser” sözcüğünün içi boşaltıldığı için eserin kendisinin de bir değeri kalmaz. Tarihi eser yıkılıp yerine tuvalet yapılır. Kültür sözcüğü toplumun fertlerinin zihninde yeni bir anlamlandırma ile yeniden biçimlendirilir ve “kültür statükocudur” tanımı topluma kabullendirilir. “Kültür değişimi direnç gösterir, gelişmeyi engeller.” “Kültür (...) bireylerin içine ‘Yeni’nin korkusunu salan bir firavundur, tirandır! Dünyamızda değişimi sağlayan faktör (kültürel) yabancılaşmadır, sıçramadır.” (Alatlı, 2000: 14). Yeni dünya düzeninin efendileri kendilerine bağlamak istedikleri toplumları öncelikle millî ve manevî değerlerinden uzaklaştırmışlardır. Böylece toplum millî kimliğini meydana getiren öz kültüründen gönüllü olarak uzaklaşır. Benzer bir şekilde toplumu ayakta tutan ve toplumun en küçük birimi olan aile kurumunun zayıflatılmasını da kendi yararlarına görmüşler ve toplumsal çöküşü sağlamak için aileyi kötülemişlerdir: “Aileleri parçalayacaksınız ki, birey yaşama şansı bulsun. Bakın sülale ve ailelerde hiç istenmeyen bir vericilik vardır. İnsanlar kendilerini diğerlerinin esenliği için feda etmeye şartlandırılmışlardır...” (Alatlı, 2000: 160). Onarımcıların amacı tüm bu yıkımları tamir edip Türk milletini özüne döndürmektir. Turnaları örnek alıp, seher yıldızını rehber edinerek dağlara yaslanan Onarımcılar akıl, ahlak, adalet ve adap ilkelerine sarılırlar. Onarımcıların

ilk hedefleri gençleri afaziden uzak tutarak evrensel bilince ulaştırmak ve böylece yeni dünya düzenini yenmektir. Onarımcıların lideri Adsız'dır. Adsız, "Kara Kalpaklı Adam" olarak da tanınmaktadır. O kara kalpak takması, zaman ve mekânı aşan doğüstü güçlere sahip olması, "yıldız süvarisi" lakabıyla tanınması ve olağanüstü özelliklere sahip bir atının bulunması, kurtarıcılık rolü üstlenmesi gibi yönleriyle geleneksel anlatılarda yer alan alp tipini hatırlatmaktadır. Kara Kalpaklı adam önderliğinde gerçekleştirilen bu mücadele sonunda Onarımcılar, toplumları esareten kurtarmaya yaklaşırlar.

Sonuç

Schrödinger'in Kedisi romanıyla Alatlı özelde Türk toplumunun genelde dünya milletlerinin yaşadığı kültürel esareti, özbenliğe yabancılaşmayı ve kapitalist düzenin hâkim olduğu küresel güce köle oluşu ele almıştır. Modernizmin dayattığı tek tipleşme toplumları öz kültürlerinden, inanç değerlerinden ve millî kimliklerinden uzaklaştırarak bir güce bağlamayı hedeflemektedir. Anti ütopya olan bu eserde bir çağın eleştirisi vardır. Alatlı, gereken tedbirlerin alınmaması halinde Türk toplumunun varacağı kötü sona işaret ederek bir aydın hassasiyetiyle uyarıda bulunur.

Bu eserde ele alınanlar her ne kadar kurgu olarak düşünülse de çıkış noktası dünya milletlerinin günümüzde yaşadığı gerçekliklerdir. Dolayısıyla bu eser sadece kurgu alanı içerisinde bir edebî metin değil, toplum hafızasının yitimine dair bir uyarı metnidir. Toplumların modernleşme süreçlerinde yaşadıkları kimlik krizi romanda toplumun farklı kesimlerinden örneklerle okurun dikkatine sunulmuştur. Bu bakımdan başta Türk milleti olmak üzere dünya milletlerinin içine çekildiği uçurumu bize göstermektedir. Küresel kültürün hâkimiyeti neticesinde millî kültürlerin yok oluşa doğru gidişi günümüzde göz ardı edilemeyecek bir gerçekliktir. Bu sebeple millî kültürün korunması, somut olan ve somut olmayan kültürel değerlerin koruma altına alınarak yaşatılması hayati bir öneme sahiptir. İnsanı canlı kılan ruhudur, bir milleti tarih sahnesinde var kılan da kültürüdür.

Atlalı, afaziye kapılmış olan milletlerin zaman içerisinde kültürlerinden de kopacağını ele aldığı kahramanların hayatları üzerinden açıkça ortaya koyar. Toplumun fertlerinin topyekûn bellek yitimine maruz kalması küresel güçlerin bir planı olarak ele alınır. Bu bağlamda toplumsal belleğin yitimi için uygulanan yöntemleri de ortaya koyar.

Schrödinger'in Kedisi romanı bir yandan kültürel bellek yitimine neden olan afazi tehlikesini haber verirken bir yandan da yitirilen belleğin geri getirilmesi için "hatırlatma nesnelere" sunar. Bu bağlamda değerlendirildiğinde bu eser kültürel bellek unsurlarının taşıyıcılığını yapmaktadır. Türk kültürünün bir parçası olan bu roman Halbwach'sın ifadesiyle bir nevi hatırlatma unsuru olma işleviyle aynı zamanda bu kültürün sürekliliğini de sağlayacak içeriğe sahiptir.

Sonnotlar

¹ Alev Alatlı'nın romanlarında yabancılaşma için bakınız: Sevgili, Mehmet (2005). Oğuz Atay ve Alev Alatlı'nın Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Kaynaklar

ALATLI, A. (2007). *Schrödinger'in Kedisi: Rüya*. İstanbul: Everest Yayınları.

ALATLI, A. (2012). *Schrödinger'in Kedisi: Kâbus*. İstanbul: Everest Yayınları.

ASSMANN, J. (2015). *Kültürel Bellek*. (Çev.: Ayşe Tekin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

CUŞA, H. (2021). "Adalet Ağaoğlu'nun Hayır Romanında Schrödinger'in Kedisinin İzleri". *Söylem Filoloji Dergisi*, S.6 (1), 19-26.

ERİKSEN, T.H. ve NIELSEN, F. S. (2010). *Antropoloji Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- FERİK, E. (2009). *Alev Alatlı'nın Kâbus ve Rüya Romanlarında Modernizm ve Yeni Dünya Düzeni Eleştirisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GİDDENS, A. (2012). *Sosyoloji*. (Çev.: C. Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- HALBWACHS, M. (2016). *Hafızanın Toplumsal Çerçevesi*. (Çev.: B. Uçar), Ankara: Heretik Yayınları.
- KORKMAZ, R. (2008). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- NARLI, M. (2007). "Kâbus: Dil ve Algı Kaybı". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 17, S. 1, 110-119.
- NORA, P. (2006). *Hafıza Mekânları*. (Çev.: M. E. Özcan), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- SANCAR, M. (2007). *Geçmişle Hesaplaşma*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- SEÇKİN, A. (2002). *Schrödinger'in Kedisi, Kâbus ve Rüya Eserlerinde Alev Alatlı'ya Göre Türkiye'de Toplumsal Değişimin Temel Dinamikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEVGİLİ, M. (2005). *Oğuz Atay ve Alev Alatlı'nın Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SMİTH, A. D. (1994). *Millî Kimlik*. (Çev.: B. S. Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- ŞILAR, O. (2021). "Anılar Varoluşun Parmak İzleri". *Psikeart Anılar ve Bellek Sayısı*, S.73, 24-27.
- TDK (2023). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ÜNSAL, K. (2008). *Alev Alatlı'nın Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZENGİNOĞLU, C. (2022). *Yaşar Kemal ve Dido Sotiriyu'nun Romanlarında Toplumsal Bellek*. İstanbul: Libra Kitap.